Михайло Довбенко

Українська економічна думка та її нобелівська перспектива

Інститут відкритої політики, м. Київ

Висвітлено внесок українських вчених-економістів до світової скарбниці знань і об'єктивні чинники, що впливали на формування наукової думки.

У січні 1897 р. був оприлюднений заповіт Альфреда Нобеля. Тоді його обнародування викликало ефект вибуху велетенського заряду динаміту. Незважаючи на те, що родичам і навіть слугам призначалися значні суми нажитого А. Нобелем багатства (біля двох мільйонів шведських крон), вони не погодилися з його останнім розпорядженням і опротестували документ. Протягом трьох років розпочинали все нові та нові процеси в судах Стокгольма, Лондона, Парижа, Берліна і навіть намагалися знищити заповіт.

Рішення талановитого винахідника досить нетрадиційно розпорядитися своїм багатством викликало також ажіотаж у різних колах Швеції і світового співтовариства. Це сприймалося як сенсація, що часом нагадувала скандал. Адже його статки могли «по шматочках спливти» з країни, більше того — зі Скандинавії в цілому. Навіть король Швеції був обурений таким «непатріотичним» заповітом свого вірнопідданого, відповідно з яким Нобелівська

премія могла присуджуватися не лише шведам. Влітку 1900 р. всі сперечання вдалося припинити — для цього виконавці заповіту змушені були піти на деякі компроміси. Лише після таких поневірянь була виконана воля славного мецената про утворення Фонду, кошти з якого спрямовувалися лауреатам премії його імені.

За більш як столітній період вручення Нобелівської нагороди вона перетворилася в найважливішу і найпрестижнішу відзнаку людства. А запровадження у 1969 р. Нобелівської премії з економіки справило колосальний вплив як на розвиток економічної теорії, так і на формування економічної практики. У світі навіть побутує думка, що за кількістю нобелівських лауреатів можна робити висновок про науково-технічний потенціал країни.

Чи скоро представник української економічної науки може бути відзначений Нобелівською премією? Ні. І якщо не вдумуватися у відповідь, то, на перший погляд, у ній нічого незвичного немає. Але, коли пригадуєш, що, наприклад, такі країни як Норвегія, Ізраїль, Швеція мають по два лауреати, а Нідерланди чи Індія гордяться кожна своїм нобеліантом, тоді мою національну душу пронизує болісно-гнітюче — чому така ситуація? Невже ми гірші? Ну не порівнюємо ж рівень наукових досягнень у нас і, скажімо, у США чи Великобританії з їхніми обсягами фінансування економічних досліджень? Тоді від чого залежить можливість пришвидшити прояв гордості за нашу економічну науку? Відповідь на ці запитання випливає з відповідних міркувань, що наведені нижче.

Фактори, які ще донедавна визначали розвиток будь-якої країни (корисні копалини, родючі землі, дешева робоча сила тощо), сьогодні вже не є визначальними. Лише інтелектуальний потенціал (система науки, освіта, комп'ютерне забезпечення, телекомунікаційні технології, системи зв'язку, Інтернет, бази даних), механізми його перетворення на інтелектуальний капітал та ефективне використання цього капіталу забезпечують не копіювання розвинутих країн, що неефективно, а випереджувальний

розвиток як єдино виправданий курс нашої держави. Накопичення знань є фундаментом розвитку економічної науки, рушійною силою економічного зростання в Україні. На формування внеску українських вчених-економістів до світової скарбниці, як і відзначення їхніх досягнень Нобелівською премією, впливає низка чинників.

І. Наявність інтелектуального підґрунтя нації та його реалізація теперішнім поколінням. Для того щоб українська економічна наука мала успіхи, в неї має бути історія. Україна належить до числа країн з багатою історією економічної думки. На жаль, ми ще слабо її знаємо, хоча вона, у взаємодії із західною теорією, залишила нам визначний інтелектуальний спадок, ще не до кінця осмислений і освоєний. Водночас робити глибокий історичний екскурс в минуле нашої економічної науки не є предметом цього дослідження. Наразі потребує фахової оцінки лише той інтелектуальний пласт, що формувався як напередодні запровадження Нобелівської премії для відзначення наукових успіхів економістів, так і в період нагородження нею.

У цьому аналізі виходимо фактично з трьох зовсім різних періодів історії творчої діяльності українських економістів. Перший, приблизно до 1920 р., коли їхнє єдине інтелектуальне середовище формувалося в руслі світового наукового розвитку. Другий період — до 1991 р., коли наукова робота економістів проводилася під впливом жорсткого протистояння двох суспільно-економічних систем. І третій — теперішній, який триває в умовах незалежності України, її інтелектуально-цивілізаційного розвитку.

Впродовж кожного періоду мали місце певні особливості формування нашої економічної думки. Зокрема, в кінці XIX — початку XX ст. можна було об'єктивно оцінити праці економістів України, оскільки їх творча діяльність реалізувалася в умовах міжнародної конкуренції між ученими. Аналіз поглядів таких гігантів суспільно-економічної думки того часу, як Івана Вернад-

ського (1821-1884), Миколи Бунге (1823-1895), Михайла Туган-Барановського (1865-1919), Євгена Слуцького (1880-1948) доводить, що внесок української економічної науки у загальносвітову скарбницю був величезний і все ще не сповна усвідомлений.

Так, лауреат Нобелівської премії з економіки Дж. Хікс, працюючи над унікальною книжкою «Вартість і капітал», глибоко вивчив дослідження талановитого українського економіста-математика Є. Слуцького. Віддаючи належне випускникові Київського університету, видатний англійський економіст зауважив, що саме наш земляк є фундатором основного рівня вартості, який засвідчує, як зміна ціни певного товару впливає на попит індивіда на інший товар. Такого роду вплив Хікс назвав ефектом доходу й відповідно ефектом заміщення.

Високу оцінку мали й інші досягнення наших попередників. Водночас динамічність розвитку економічної думки була втрачена через Першу світову війну та революційні збурення на території України. Ці події наповнили нашу історію економічної науки болючими, трагічними сторінками, щонайгіршим чином вплинувши на формування її потенціалу. Впродовж тривалого періоду воєнних дій загинуло багато оригінальних дослідників. Крім того, оскільки різко ускладнювалася сама можливість для творчої діяльності та унеможливлювалося наукове спілкування, то цілому ряду талановитим вченим довелося покинути рідні місця. Так, зокрема, сталося і з Саймоном Кузнецьом, який народився (1901 р.) та жив у м. Харкові. Після закінчення гімназії, протягом двох років навчався на юридичному факультеті Харківського університету. Він досить активно вивчав там економічні науки (тоді окремо економічного факультету в університеті не було). Потім два роки працював у статистичному відділі Центральної ради профспілок, де керував однією із секцій бюро статистики. В 1921 р. у збірнику «Матеріали зі статистики праці в Україні» була опублікована його перша стаття «Грошова заробітна плата робітників і службовців фабрично-заводської промисловості м. Харкова в 1920 р.».

У 1922 р. юнак переїхав до США. Ставши громадянином цієї країни, він через рік закінчив Колумбійський університет (м. Нью-Йорк), а через три — захистив докторську дисертацію. Зумівши розкрити свій талант, С. Кузнець став видатним ученим, одним із засновників емпіричної економіки і кількісної економічної теорії. Він зробив найбільший внесок у порівняльний аналіз економічного зростання. Визначив і проаналізував виникнення нової епохи в історії розвитку економіки. Його ідеї лягли в основу сучасної теорії економічного зростання. У ході наукових досліджень С. Кузнець розробив методи визначення національного доходу. Запропоновані ним підходи взяті на озброєння статистиками («подвійний підрахунок» національного доходу як суми витрат і як суми доходів). Його методи статистики національного доходу, національного продукту та інших важливих показників використовуються не тільки в офіційній звітності у США, але й у статистичних публікаціях інших країн. Певний слід в науці залишив і «цикл Кузнеця» — ідея про те, що динаміка населення в США підпорядкована певній закономірності. Цю тенденцію, яка згодом стала називатися «циклом Кузнеця» (термін запропонований майбутнім нобелівським лауреатом А. Льюісом), можна спостерігати при розгляді тривалих часових періодів. За всебічне й обґрунтоване дослідження економічного зростання, що дало нове, поглиблене розуміння економічної й соціальної структури та процесу розвитку в 1971 р. С. Кузнеця нагородили Нобелівською премією. Він став другим американцем-лауреатом у галузі економіки в історії цієї нагороди. На жаль, вона не зарахована Україні!

Трагічність зазначеного періоду в історії економічної науки полягала не лише в тому, що свою батьківщину покидали вже підготовлені науковці. Українські терени полишав майбутній цвіт нації, що завдало непоправної втрати процесові нарощення потенціалу цієї науки. Доречним буде згадати, наприклад, Артура Бернса. Він народився у 1904 р. в м. Станіславі (нині Івано-Франківськ).

Коли хлопчикові виповнилося десять років, його сім'я емігрувала у Сполучені Штати. Усі свої вчені ступені він отримав теж у Колумбійському університеті, як і всі викладацькі звання: бакалавра — у 1925 р., магістра — в 1926 р. і доктора — в 1934 р. Впродовж двадцяти одного року (з 1944 р.) працював професором економіки у цьому ж університеті. Завдяки натхненній науковій роботі набув авторитету провідного експерта з циклів ділової активності. Враховуючи надійну репутацію високопрофесійного спеціаліста, протягом трьох років очолював Раду економічних консультантів при президенті Д. Ейзенхауері, потім був радником президента Р. Ніксона. Але сповна проявив талант класного фахівця будучи у 1970-78 рр. головою ради директорів Федеральної резервної системи США.

Недаремно відомий історик економічної думки М. Блауг вніс А. Бернса до списку ста великих економістів сучасності. У цьому авторитетному переліку значаться також й інші видатні американці, зокрема, ровесник А. Бернса одесит А. Гершенкрон (1904-1978), відомий своїм відкриттям так званого «ефекту Гершенкрона», тобто вибір базового року при вирахуванні індексу обсягу виробництва промисловості у відносно неіндустріальній країні значною мірою визначає темп зростання, що показує цей індекс; буковинець А. Лернер (1903-1982) — автор знаменитої книжки «Економічна теорія контролю», що переросла у звіт принципів загального характеру, заснованих на зрівнянні граничних затрат і граничних вигод, яке може бути використане розробниками для вдосконалення економічної політики; львів'янин Л. Мізес (1881-1973) — розробник власної методології економіки, відомої під назвою праксеологія, засновником якої вважається Є. Слуцький; киянин Я. Маршак (1898-1977) — засновник нового підходу до вивчення прийняття рішень в організації. Він розглядав цю проблему як випадок з «теорії групової поведінки», яка є спрощеною теорією ігор. Але ж всі вони народилися та здобували освіту в Україні і якщо б не були створені обставини, що змусили їх поки-

нути свою Батьківщину, то могли б гідно представляти всю велич нашої економічної науки.

Тривалі військові дії, окупація та поділ території України спонукали полишати рідні міста в першу чергу наукову інтелігенцію. Ми позбулися майбутнього ненародженого покоління інтелектуалів. Вже тоді наша економічна наука втратила перспективу сягнути висот нобелівського рівня. Типовою виглядає ситуація, наприклад, з сім'єю Фогелів, що покинула Одесу в 1922 р. і перебралася до США. Там, через чотири роки, народився Роберт Фогель — майбутній видатний економіст-кліометрик, якому за застосування нових економічних методів для вивчення історичних процесів у 1993 р. була вручена Нобелівська премія.

На початку XX ст. в пошуках кращого життя переїхала на постійне проживання до США й родина Фрідманів, яка походила з Карпатської України. Згодом у м. Брукліні (Нью-Йорк) народився Мілтон Фрідман — фундатор монетарної доктрини в економіці. Розробка ним проблем кредитно-грошової політики вийшла за межі абстрактних теоретичних суджень: його рекомендації мають безпосередній вихід у практику. Адже «чилійське економічне диво» допомогла сотворити група підготовлених ним радників, яких називали «хлопчиками Фрідмана». М. Тетчер у своїх рецептах щодо оздоровлення економіки Великобританії також спиралася на його теорії. Ще влітку 1980 р. М. Фрідман у доповідній записці парламентському комітету Великобританії виклав суть своєї моделі регулювання економіки. І те, що М. Тетчер перебувала на посту лідера держави 11 років (найдовше від усіх із своїх попередників у XX ст.), зміцнивши економічне становище Великобританії, — це, без сумніву, також результат реалізації «моделі Фрідмана».

Тріумфом теоретичних доробків М. Фрідмана стали концепція стабілізації американської економіки, а також знаменита «рейганоміка», які дозволили США подолати серйозні труднощі, ослабити інфляцію, зміцнити долар. У 1976 р. за досягнення в галузі

аналізу споживання, історії і теорії грошового обігу та демонстрацію складності наслідків політики стабілізації Мілтону Фрідману присуджена Нобелівська премія. Нею пишається Америка. Але ж ця найавторитетніша наукова відзнака нащадків наших земляків могла впасти на шальки авторитету економічної думки України!

Неймовірно складно сучасникам незалежної України відвойовувати наукові позиції, втрачені у періоди війн, революцій, голодоморів та інших лихоліть проти української нації. За понад 70 попередніх років досить міцною сумішшю консерватизму і закостенілості все ще оповите значне число наших науковців, практично вщент розтрощене живильне коріння з минулим української економічної думки, надто глибоко проник дух соромливості і ніяковості у спілкуванні з представниками світової науки. Важко не погодитися з влучною думкою одного з небагатьох авторитетних дослідників української економічної історії та економіки, іноземного члена НАНУ І.-С. Коропецького про те, що: «спотворений та відсталий порівняно із Заходом стан інтелектуального життя в сучасній Україні є чи не найболючішою спадщиною її довголітнього поневолення. Це, звичайно, стосується й розвитку економічної науки»[1]. Ситуацію треба поправляти. Лише добравшись до славного фундаменту економічного інтелекту наших предків, пізнавши національні особливості ментальності і мислення, забезпечивши безперервність наукового дослідження, можемо розраховувати на успіх. Адже без минулого немає майбутнього.

II. Активізація науково-дослідницької діяльності. У вирішенні принципово нових проблем і завдань, що виникають в ході еволюції економіки, успіх приходить до тих учених, які безжально відкидають все, що перешкоджає дослідженню нових явищ, водночас вміють виділити такі напрями в арсеналі економічних знань, що забезпечують спадкоємність теоретичних і методоло-

1 Федулова Л. Технологічний розвиток економіки // Економіка України. — 2006. — № 6. — С 5.

гічних принципів. У цьому контексті актуальною є проблема визначення прогресивності економічних знань, ось чому потрібне порівняння дослідницьких результатів, обмін думками та дискусії науковців. Виходячи з цього, слід було б організувати регулярні (хоча б щоквартальні) науково-практичні конференції за окремими напрямами економічної науки з участю представників провідних закордонних наукових центрів. Бо, якщо врахувати, що Україна за індексом конкурентоспроможності займає 70-е місце серед 102 досліджених держав[2], а процес адаптації нашої країни до глобальних тенденцій технологічної інтеграції перебуває на початковій стадії, то серед першочергових завдань дослідників могли би бути:

— опрацювання критеріїв відбору новаторських економічних знань для інтенсивного нарощення інтелектуальної економіки;

— розробка засад побудови і функціонування системи ідентифікації, класифікації, обліку новітніх технологій;

— формування ринку технологічних інновацій та його моніторинг;

— створення експертних груп щодо найважливіших напрямів економічного і наукового розвитку країни та запровадження процедури відкритого розгляду альтернативних проектів;

— розробка програми інтелектуалізації економічної освіти, надання їй випереджального характеру;

— організація системи прогнозування розвитку науки і технологій на тривалу перспективу.

Слід залучати до таких досліджень іноземних науковців. Українським ученим потрібне інтелектуальне спілкування щодо сучасних передових напрацювань дослідників. За підсумками наукових форумів треба друкувати усі виступи та матеріали українською і, обов'язково, англійською мовами. Ініціаторами зазначених наукових зібрань мають стати академічні науково-дослідні інститути.

2 Там же. — С. 8.

Водночас, якщо врахувати, що в Україні є кілька авторитетних економічних ВНЗів, то кожен з них міг би також взятися за проведення однієї конференції чи семінару, зробивши їх традиційними. Це був би ще й конкретний крок у справі зближення науки й освіти, активнішої генерації інтелектуальної енергії нації.

III. Інтегрованість вітчизняної дослідницької діяльності у світовий науковий простір. На відміну від розвинутих країн, які 85-90 % приросту ВВП одержують від виробництва й експорту наукомісткої продукції, Україна, посідаючи за кількістю науковців одне з перших місць у світі, досі розвивається без суттєвого використання результатів наукових досліджень3. Звичайно, в першу чергу, цей приспаний інтелектуальний потенціал потрібно спрямувати на благо країни. Уряд має окреслити напрями концентрації зусиль наших учених, взявши відповідальність за вибір пріоритетних напрямів наукових розробок, здатних забезпечити успіх економіки. Якщо виходити з того, що стратегічним пріоритетом зовнішньоекономічної політики України у наступному десятилітті є європейська інтеграція держави, то в цьому контексті й слід моделювати нашу перспективу.

Своє майбутнє світове співтовариство усвідомлює лише через ринкову основу глобальних процесів у поєднанні з плюралізмом національних моделей розвитку на базі демократичного устрою кожної країни. Глобалізація розглядається не як приведення до спільного знаменника всіх держав і народів, а як збереження різноманіття при зростаючій технологічній стандартизації. Спеціалісти Світового банку в спеціальній доповіді про глобалізацію звертають увагу на досвід країн з високим рівнем життя — Австрії, Бельгії, Данії, Японії, Норвегії, який демонструє, що успішна глобалізація не вимагає «адаптації єдиної, стандартної інституційної моделі»[3]. Значить, нам слід ґрунтовно попрацювати над своєю моделлю, яка має бути розроблена з урахуванням традицій і особливостей української нації.

Виходячи з цього, саме економічна наука може дати рекомен-

3 Globalization, Growth and Poverty, pp. 122-123.

дації, який рівень економічної свободи в країні є доцільним для бажаного економічного зростання; як модифікувати ринкову систему до поєднання наших економічних і неекономічних факторів щоб досягнути високих соціальних результатів; через які механізми адаптації можемо вписатися у єдиний світовий ринковий простір тощо. Навіть шлях до такого, здавалося б, зрозумілого для людей явища, як нова валюта євро, не пройдемо без науковців. Адже вони мають запропонувати заходи для виходу нашої економіки на траєкторію умов-критеріїв конвергенції, з адаптації ступеня кореляції національного економічного циклу із загальноєвропейським трендом у країнах ЄС (економіка України поки що живе не за «європейським розкладом»). Не збігаються український та світовий цикли й у валютній галузі. Ось чому, якщо політично керівні структури країни з напрямом подальшого розвитку вже визначилися, то зволікання з науково-економічним забезпеченням приєднання до зони євро може вилитися у великі фінансові та матеріальні втрати.

IV. Національна програма стимулювання наукової діяльності та її реалізація. Мова зовсім не йде про пільги, тому що вони є преференцією, яка не потребує зусиль для її досягнення. В Україні потрібна продумана система економічного стимулювання, тобто підтримка урядом науковця за умови досягнення ним результатів, що відповідають задекларованим інтересам державної політики. Як не дивно, але економісти самі потрапили в ситуацію, від якої завжди застерігають інших, — для активізації науково-дослідної роботи, досягнення успіхів світового рівня потрібна продумана й усталена система мотивацій і стимулів, націлених на тривалу перспективу. Цього немає. В означеній системі стимули повинні бути різними. Серед них:

— організація на всеукраїнському рівні відзначення кращих наукових розвідок економістів з наступним фінансуванням їх перекладу на англійську мову. Варто було б залучати міжнародних експертів для оцінки наукового рівня праць;

— видання англомовного реферативного журналу «Української економічної думки», де розміщати ці праці та огляди з переднього краю нашої науки (розсилати його у наукові бібліотеки різних країн);

— створення в Інтернеті національної бази даних про українську науку, куди заносити різноманітну інформацію, в тому числі й матеріали за підсумками конференцій. Прокласти лінки від цього веб-сайту до веб-сторінок наших талановитих дослідників;

— інформаційне і матеріальне забезпечення організації конкурсу та підведення його підсумків встановленої президією Національної академії наук України у 1992 р. премії імені М.І. Туган-Барановського, як і відзначення президією Академії економічних наук України кращих досягнень економістів Золотою медаллю імені М.І. Туган-Барановського;

— практика делегування на міжнародні наукові форуми за підсумками різних конкурсів, подібних до уже втретє організованого Всеукраїнського конкурсу науково-популярних статей і фотографій «Наука й інновації — суспільству» чи традиційних Тернопільських нобелівських читань. Вкрай важливо справі стимулювання надати максимальної гласності.

Потрібне концептуальне переосмислення ролі держави у науково-освітній сфері. Мається на увазі рух від монопольно-розподільчого адміністрування до функції уряду як одного з найактивніших споживачів інтелектуального товару. Так, на сьогодні маємо недостатній обсяг фінансування науки, але його нарощення повинно продовжуватися не через механічне збільшення відсотків у порівнянні з минулим роком. Зміни, у значній мірі, мають проходити через ринкову самоорганізацію й розширення в країні попиту на наукові розробки. Нині ж українські патенти, винаходи за безцінь «спливають» за кордон. І це при тому, що, наприклад, тільки у 2004 р. наш бізнес переказав півмільярда доларів на наукові дослідження ... за кордон! Дива не лише в цьому. У червні ц.р.

я отримав свідоцтво про реєстрацію авторського права. Зрадів, що збагатив свою державу новим інтелектуальним продуктом. Думаєте, мені вручили за це подяку чи може премію? Навпаки, за отримання свідоцтва довелося державі сплатити 500 гривень. Така в нас система: замість стимулювання до подальших інвестицій у майбутні ідеї, творення ринку інновацій всередині країни, з неї виштовхуються і нематеріальні блага, і гроші.

Існуючу в Україні модель розвитку науки, ізольованого від господарюючої практики та системи освіти, як і всепоглинаюче державне фінансування наукових організацій, слід замінити, у більшості, механізмом виділення коштів під відібрані на конкурсах конкретні цільові програми і фундаментальні розробки; перспективні науково-технічні проекти, зв'язані з розвитком інноваційного бізнесу; надання спеціальних кредитів; організацію лізингу найновіших видів машин та обладнання під державну гарантію. За такого підходу у бюджеті програм потрібно дотримуватися пайової участі державного і приватного фінансування. Все це має стати предметом діяльності новоутвореного незалежного Національного дослідницького фонду.

V. Інтенсивний розвиток економіки України та енергійніший вплив науковців на цей процес. Не може не турбувати стан української економіки, постійно низький рівень її ефективності, надто повільне скорочення відставання від провідних європейських країн. Зараз зростання ВВП за рахунок запровадження нових технологій в Україні — всього 0,7 відсотка, тоді як у розвинених країнах воно сягає 60 і навіть 90 відсотків[4]. Парадоксальність нинішньої ситуації щодо наукового впливу на формування економічної політики проявилася влітку цього року, коли у Верховній Раді розглядався проект бюджетної резолюції. Здавалося б непогані спеціалісти обґрунтовують внесений законопроект, не гірші фахівці

4 Рожен О. Приглушено-мерехтливе світло технопарків // Дзеркало тижня. — 2006. — 15 липня. — С. 9.

пропонують своє бачення перспективи, але вже з кардинально іншими оцінками. Скажете — демократія! Вони ж представляють різні партії. Але в якій країні економіка розвивається на розгулі демократії чи на платформі однієї політичної сили? І де є така ситуація, щоб кожного року підприємці та інвестори з тремтінням в душі гадали, у який бік схилиться вектор економічного розвитку держави? Хіба-що, — в Україні. Це що, нормально?!

У США, наприклад, ще в 1946 р. започаткували зовсім інших підхід, прийнявши «Закон про зайнятість». Ним приписується президенту спрямовувати конгресові до початку чергової сесії новий тип послання — «Економічна доповідь президента конгресові». Це — немов би карта чи схема, на якій можна чітко розгледіти, як ідуть справи з американською економікою і куди вона рухається. Але в даному разі мова не про роль Економічної доповіді, хоча в усьому світі її читають із занепокоєністю та пильною увагою. Важливим є механізм професійного і об'єктивного вироблення рішення. Зазначеним законом у рамках виконавчого апарату президента була заснована Рада економічних консультантів. Її завдання — робити оцінку загального напряму економічного розвитку; допомагати і давати поради президентові при підготовці Економічної доповіді; збирати своєчасну і авторитетну інформацію про тенденції в економіці; розробляти та рекомендувати заходи національної економічної політики тощо. Такий підхід уже довів свою цінність. Важливим є й те, що до складу Ради, як правило, входять найавторитетніші економісти. Були серед них і такі, як Дж. Тобін, П. Самуельсон, Р. Солоу, Дж. Стігліц, котрі стали лауреатами Нобелівської премії.

Крім того, «Законом про зайнятість» була заснована Об'єднана комісія конгресу з Економічної доповіді, яка складається із семи членів сенату й семи членів палати представників. В її функції входить постійний моніторинг питань, що стосуються цієї доповіді; складання своєрідного керівництва для різних комітетів

конгресу своєї доповіді, що містить висновки і рекомендації стосовно кожної з головних рекомендацій, зроблених президентом в Економічній доповіді.

Колись було намагання запровадити практику регулярних зустрічей керівництва нашої держави з науковцями, навіть кілька їх відбулося (по-моєму, востаннє за таким «круглим столом» збиралися 4 лютого 2004 р.). Проте безсистемність в їхній організації, яка межує з байдужістю до фахової думки, відлучення вчених від процесу розробки альтернативних варіантів та громадських слухань проектів національних концепцій, планів, програм як комплексного характеру, так і за окремими напрямами, галузями, сферами робить такі документи, у більшості своїй, заполітизованими, кон'юнктурними, безперспективними.

Водночас, чи не найголовніше для того, щоб Україна могла гордитися майбутнім нобеліантом, він має бути автором, як відмічено у заповіті А. Нобеля, «найбільш важливого відкриття або винаходу на користь людству». Аналізуючи досягнення претендента, експерти Нобелівського комітету звертають увагу на практичну значущість його доробку. Американський економіст К. Джонсон якось відмітив, що частка американців, які відзначені цією премією, корелювала з показниками економічного стану США[5]. Навіть якщо це іронія, то все ж імовірність стати нашому землякові нобеліантом буде вищою не тоді, коли в Україні пануватиме криза, а коли: 1) матимемо добрі показники економічного розвою; 2) зупинимо неконтрольований відтік дослідників за кордон; 3) піднімемо престиж професії науковця. Є ж непогані результати в окремих економічних дослідженнях наших вчених. Але про них не те що за кордоном, — у себе в країні мало хто знає. Тоді кому, кого і за що висувати на Нобелівську премію?

Отже, маємо зробити найважливіше — відродити національну гордість за наукові досягнення наших економістів. Жодними гро-

5 Johnson C. Japan, Who Governs ? N. Y.: Norton, 1995.

шима не можна примусити народ пишатися ними. Людям це треба довести у різний спосіб: розгорнути популяризацію наукових успіхів талановитих дослідників у ЗМІ; створювати кіно- і телевізійні науково-популярні фільми та програми; організувати конкурси інтелектуалів; запровадити регулярні подачі вістей з наукових лабораторій у випусках новин; друкувати пізнавальні книжки, інтелектуальні підручники, журнали для дітей та юнацтва.

Все це зробити — реально. Є навіть прецедент: хоч маємо в Україні навіть не найкращий футбольний потенціал, але копітка щоденна робота тренерів, функціонерів, спонсорів, мінмолодьспорту, громадських організацій і наші амбіції — стати чемпіонами світу (у світлі Мундіалю-2006) виглядають не зовсім примарними. Тоді, скажіть, посідаючи за кількістю науковців одне з перших місць у світі — чому б не виставити планку з претензією на Нобелівську премію?!